ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN της 2ας Απριλίου 1987 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 67, 68 και 70/85, Van der Kooy και λοιποί κατά Επιτροπής, αμφισβητείται ενώπιον του Δικαστηρίου το κύρος της απόφασης 85/215/ΕΟΚ της 13ης Φεβρουαρίου 1985 (ΕΕ 1985, L 97, σ. 49). Για τους λόγους που εξέθεσα στις προτάσεις μου στις υποθέσεις αυτές (Συλλογή 1988, σ. 219, ιδίως σ. 240) νομίζω ότι η εν λόγω απόφαση δεν πρέπει να ακυρωθεί.

Μετά την έκδοση της απόφασης αυτής υπεβλήθη στο Δικαστήριο αίτηση αναστολής της εκτέλεσής της. Με Διάταξη της 3ης Μαΐου 1985 ο πρόεδρος απέρριψε την αίτηση. Με τηλετύπημα της 6ης Μαΐου 1985 η Επιτροπή ζήτησε από την ολλανδική κυβέρνηση να την ενημερώσει το ταχύτερο δυνατό, και εν πάση περιπτώσει το αργότερο εντός 15 ημερών, ως προς τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την εφαρμογή της απόφασης αυτής «κατά την ταχθείσα ημερομηνία». Η κυβέρνηση των Κάτω Χωρών απάντησε με τηλετύπημα της 31ης Μαΐου 1985, δηλαδή μετά τρεις εβδομάδες και πλέον, ότι οι Landbouwschap, Gasunie και Vegin συμφώνησαν καταρχήν επί μιας νέας τιμής για τους καλλιεργητές δενδροκηπευτικών. Η κυβέρνηση των Κάτω Χωρών ανέφερε ότι ενέκρινε την εν λόγω καταρχήν συμφωνία προκειμένου να μην καθυστερήσει περισσότερο η εκτέλεση της αποφάσεως της Επιτροπής κατόπιν της Διατάξεως του προέδρου του Δικαστηρίου. Με τηλετύπημα της 6ης Ιουνίου 1985 η Επιτροπή ζήτησε περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την προτεινόμενη νέα τιμή τονίζοντας ειδικότερα ότι η τιμή αυτή θα πρέπει να υπολογιστεί κατά τρόπο αντικειμενικώς εξελέγξιμο και να είναι δεκτική προσαρμογής σε περίπτωση αλλαγής των συνθηκών, επισήμανε δε ότι στο τηλετύπημα της 31ης Μαΐου 1985 δεν γίνεται λόγος για την περίοδο μετά τις 22 Φεβρουαρίου 1985. Με την από 11 Ιουνίου 1985 απάντησή της η κυβέρνηση των Κάτω Χωρών ανέλυσε λεπτομερέστερα τη νέα τιμή και πληροφόρησε την Επιτροπή ότι η καταρχήν συμφωνία έλαβε πλέον τη μορφή συμβατικής δέσμευσης.

Οι λεπτομέρειες της νέας τιμής ήταν οι ακόλουθες. Θα ίσχυε από 1ης Ιουνίου 1985. Όπως και πριν, η ειδική τιμή για τους καλλιεργητές δενδροκηπευτικών ήταν καταρχήν η τιμή D συν 0,5 cents. Για την περίοδο από 1ης Ιουνίου μέχρι 1ης Οκτωβρίου 1985 θα ίσχυε ανώτατο όριο 45 cents/m³. Το ανώτατο αυτό όριο θα ίσχυε επίσης καθ' όλη την περίοδο θερμάνσεως 1985/86 (δηλαδή από 1ης Οκτωβρίου 1985 μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1986). Ωστόσο για την περίοδο αυτή το ανώτατο όριο θα ίσχυε μόνο για καλλιεργητές που χρησιμοποιούσαν αέριο για όλες τις ανάγκες θερμάνσεως. Θα αναφέρω σχετικώς ότι στο πρώτο από τα τηλετυπήματα της ολλανδικής κυβέρνησης αναφερόταν ότι ο εν λόγω όρος θα ίσχυε «προσωρινά»· πάντως το σημείο αυτό δεν θίγεται και θα πρέπει να υποτεθεί ότι ο όρος αυτός εφαρμόστηκε πράγματι. Για την περίοδο 1986/87 θα ίσχυε το ίδιο σύστημα, το ανώτατο όριο όμως θα υπολογιζόταν εκ νέου βάσει των περιστάσεων. Το Δικαστήριο δεν έχει στοιχεία ως προς το αν προσαρμόστηκε το ανώτατο όριο των 45 cents/m³. Η κυβέρνηση των Κάτω Χωρών δεν

* Μετάφραση από τα αγγλικά.

αναφέρθηκε ρητά στην περίοδο μετά τις 22 Φεβρουαρίου 1985 και περιορίστηκε στο σχόλιο ότι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των συμβαλλομένων ολοκληρώθηκαν τάχιστα κατόπιν της Διατάξεως του προέδρου και ότι η νέα τιμή εισήχθη το ενωρίτερο δυνατό από νομικής και τεχνικής σκοπιάς και εφαρμόστηκε την 1η Ιουνίου ενώ κανονικά τροποποιείται τέσσερις φορές το χρόνο (τον Οκτώβριο, Ιανουάριο, Απρίλιο και Ιούλιο).

Η Επιτροπή φρονεί ότι τα μέτρα αυτά δεν συνιστούν πλήρη συμμόρφωση με την απόφασή της. Προσέφυγε λοιπόν στο Δικαστήριο δυνάμει του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ, τα δύο πρώτα εδάφια του οποίου ορίζουν τα ακόλουθα:

« Αν η Επιτροπή διαπιστώσει, αφού τάξει προηγουμένως στους ενδιαφερομένους προθεσμία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, ότι ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος ή με κρατικούς πόρους δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά το άρθρο 92 ή ότι η ενίσχυση αυτή εφαρμόζεται καταχρηστικώς, αποφασίζει ότι το εν λόγω κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός προθεσμίας που ίδια καθορίζει.

Αν το εν λόγω κράτος δεν συμμορφωθεί προς την απόφαση αυτή εντός της ταχθείσης προθεσμίας, η Επιτροπή ή οποιοδήποτε άλλο ενδιαφερόμενο κράτος δύναται να προσφύγει απευθείας στο Δικαστήριο, κατά παρέκκλιση των άρθρων 169 και 170. »

Η απόφαση της Επιτροπής που αμφισβητείται στην υπόθεση Van der Kooy κοινοποιήθηκε στην κυβέρνηση των Κάτω Χωρών στις 22 Φεβρουαρίου 1985 και επομένως κατέστη ενεργός κατά την ημερομηνία εκείνη, δυνάμει του άρθρου 191 της Συνθήκης, το οποίο ορίζει ότι « οι οδηγίες και οι αποφάσεις κοινοποιούνται στους αποδέκτες τους και αποκτούν ενέργεια με την κοινοποίησή τους ». Το άρθρο 1 της απόφασης ορίζει:

« Η ενίσχυση την οποία αποτελεί η προτιμησιακή τιμή του φυσικού αερίου που εφαρμόζεται στις Κάτω Χώρες για την καλλιέργεια δενδροκηπευτικών σε θερμοκήπια από την 1η Οκτωβρίου 1984, είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης και, επομένως, πρέπει να καταργηθεί. »

Το άρθρο 2 ορίζει:

« Οι Κάτω Χώρες ανακοινώνουν στην Επιτροπή, πριν από τις 15 Μαρτίου 1985, τα μέτρα που έλαβαν για να συμμορφωθούν προς τις διατάξεις του άρθρου 1. »

Η νέα τιμή που αντικατέστησε την ισχύουσα από 1ης Οκτωβρίου 1984, εφαρμόστηκε από την 1η Ιουνίου 1985 με ρήτρα, που θα ίσχυε από 1ης Οκτωβρίου 1985, ότι το ανώτατο όριο των 45 cents/m^3 ισχύει μόνο για καλλιεργητές που χρησιμοποιούν αέριο μόνο και καμιά άλλη πηγή ενέργειας.

Η Επιτροπή ισχυρίζεται προκαταρκτικώς ότι η ενίσχυση στην οποία αναφέρεται η απόφαση 85/215 ήταν παράνομη ήδη πριν από την έκδοση της εν λόγω απόφασης. Δεν έπρεπε να εφαρμοστεί και μπορεί να ανακτηθεί, όπως ενημερώθηκε η ολλανδική κυβέρνηση το Δεκέμβριο του 1984, δυνάμει της επιφυλάξεως που περιλαμβάνει η τελευταία παράγραφος του προοιμίου της αποφάσεως, ότι δηλαδή η απόφαση « δεν προδικάζει τα μέτρα που θα λάβει ενδεχομένως η Επιτροπή όσον αφορά την ανάκτηση της προαναφερόμενης ενίσχυσης από τους δικαιούχους καθώς και των χρηματοδοτήσεων της κοινής γεωργικής πολιτικής από το ΕΓΤΠΕ ». Η απόφαση όμως δεν επιβάλλει στην κυβέρνηση των Κάτω Χωρών την υπο-

χρέωση να ανακτήσει την ενίσχυση, η δε σχετική παράλειψη δεν αποτελεί παράλειψη συμμορφώσεως προς την απόφαση. Η Επιτροπή ορθώς δεν ζητεί να αναγνωριστεί ότι η εν λόγω κυβέρνηση παραβίασε την απόφαση διότι δεν ανέκτησε την ενίσχυση που είχε καταβληθεί πριν από την έκδοσή της. Το γεγονός ότι η Επιτροπή θα μπορούσε να λάβει διαφορετικά μέτρα ή ότι μπορεί ήδη να λάβει μέτρα για την ανάκτηση της ενίσχυσης δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής.

Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι συντρέχει παράλειψη συμμορφώσεως προς την απόφαση, πρώτον, διότι η ενίσχυση, την κατάργηση της οποίας προβλέπει η απόφαση, διατηρήθηκε σε ισχύ μέχρι την πρώτη εβδομάδα του Ιουνίου 1985 και, δεύτερο, διότι η νέα τιμή που εφαρμόστηκε από την εν λόγω ημερομηνία αποτελεί και αυτή κρατική ενίσχυση.

Η απόφαση, η οποία ελήφθη κατά τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης δεν καθορίζει στο άρθρο 1 προθεσμία εντός της οποίας η ενίσχυση πρέπει να καταργηθεί. Το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι δεν είναι απαραίτητος ο καθορισμός ημερομηνίας — απόφαση στην υπόθεση 173/73, Ιταλία κατά Επιτροπής, ECR 1974, σ. 709, με την οποία κρίθηκε (σ. 717) ότι:

« Εξάλλου από το πνεύμα και τη γενική οικονομία του άρθρου 93 προκύπτει ότι η Επιτροπή, όταν κρίνει ότι συντρέχει χορήγηση ή τροποποίηση ενισχύσεως κατά παράβαση της παραγράφου 3, πρέπει να έχει τη δυνατότητα, ιδίως όταν θεωρεί ότι η εν λόγω ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά από τη σκοπιά του άρθρου 92, να αποφασίσει ότι το ενδιαφερόμενο κράτος οφείλει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει χωρίς να δεσμεύεται να τάξει σχετική προθεσμία ή να καθορίσει ημερομηνία, ενώ εξάλλου έχει τη δυνατότητα να προσφύγει στο Δικαστήριο αν το εν λόγω κράτος δεν συμμορφωθεί με την απαιτούμενη σπουδή. »

Εάν δεν έχει κινηθεί η διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης (όπως στην υπόθεση 171/83 R, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1983, σ. 2621) και δεν έχει καθοριστεί ημερομηνία ή δοθεί εντολή για την ανάκτηση της ενισχύσεως που έχει καταβληθεί πριν από συγκεκριμένη ημερομηνία, νομίζω ότι η ενίσχυση πρέπει να καταργηθεί το ταχύτερο δυνατό. Αν καταβάλλονται χρήματα απευθείας από το κράτος, θα πρέπει να παύσουν να καταβάλλονται. Αν η ενίσχυση έχει τη μορφή ορισμένης τιμής, η τιμή αυτή θα πρέπει να καταργηθεί και να καθοριστεί νέα· η διαδικασία αυτή δεν μπορεί βεβαίως να ολοκληρωθεί κατά την ημέρα της κοινοποιήσεως της απόφασης της Επιτροπής. Πρέπει να γίνει « με την απαιτούμενη σπουδή » και να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα.

Η εντολή που δόθηκε με την παρούσα απόφαση δεν σημαίνει ότι το κράτος οφείλει να ανακτήσει οποιοδήποτε πλεονέκτημα που προέκυψε από την τιμή κατά την περίοδο που απαιτείται για την κατάργηση της ενίσχυσης εντός ευλόγου χρόνου. Η Επιτροπή όφειλε να διατάξει την ανάκτηση ή να λάβει περαιτέρω μέτρα προς το σκοπό αυτό, ενδεχόμενο που αντιμετωπίζεται στην τελευταία παράγραφο του προοιμίου της απόφασης.

Δεν νομίζω λοιπόν ότι συντρέχει παράβαση εις βάρος της ολλανδικής κυβέρνησης στις 22 Φεβρουαρίου, διότι η τιμή δεν καταργήθηκε αμέσως ούτε επιδιώχθηκε η ανάκτηση των ποσών που καταβλήθηκαν μετά την εν λόγω ημερομηνία.

Η Επιτροπή ισχυρίζεται περαιτέρω ότι από 15 Μαρτίου 1985 συντρέχει παράβαση της υποχρεώσεως καταργήσεως της ενίσχυσης, από την ημερομηνία δηλαδή μέχρι την οποία η κυβέρνηση των Κάτω Χωρών όφειλε να ανακοινώσει στην Επιτροπή τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς τις διατάξεις του άρθρου 1 της αποφάσεως. Η ημερομηνία αυτή δεν πρέπει να θεωρηθεί ως η ημερομηνία μέχρι την οποία έπρεπε να καταργηθεί οριστικά η

τιμή. Όπως το αντιλαμβάνομαι, η Επιτροπή αποδέχτηκε την κατάσταση αυτή, ότι δηλαδή θα χρειαζόταν εύλογος χρόνος προκειμένου να καταργηθεί η τιμή και επιθυμούσε να πληροφορηθεί ως προς τα ληφθέντα μέτρα. Η Ολλανδία παρέβη την απόφαση διότι δεν ανακοίνωσε στην Επιτροπή τα μέτρα που έλαβε και ενδεχομένως διότι δεν έλαβε μέτρα με στόχο την κατάργηση, όχι όμως και διότι δεν κατήργησε τελικά την τιμή πριν από την εν λόγω ημερομηνία.

Η ολλανδική κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι είχε τη δυνατότητα να αναμένει μέχρις ότου εκδικασθεί η προσφυγή ακυρώσεως της απόφασης που είχε ασκήσει ή τουλάχιστον η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων η οποία απορρίφθηκε με την από 3 Μαΐου 1985 Διάταξη του προέδρου. Η ολλανδική κυβέρνηση φρονεί ότι θα ήταν παράλογο να τροποποιήσει τις τιμές ενώ συγχρόνως ζητούσε ασφαλιστικά μέτρα με σκοπό την πρόληψη της ζημίας που θα προκαλούσε στον τομέα της δενδροκηπευτικής και στην Gasunie η αύξηση της τιμής.

Όμως, το άρθρο 185 της Συνθήκης ορίζει ότι « οι προσφυγές στο Δικαστήριο δεν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα ». Το Δικαστήριο βεβαίως μπορεί να διατάσσει την αναστολή εκτελέσεως των προσβαλλομένων πράξεων καθώς και άλλα προσωρινά μέτρα δυνάμει των άρθρων 185 και 186: μέχρι τότε όμως επιβάλλεται η συμμόρφωση προς τις πράξεις αυτές δυνάμει του άρθρου 185 σε συνδυασμό με το άρθρο 191. Το γεγονός όμως ότι απαιτείται χρόνος για την έκδοση της σχετικής Διάταξης δεν σημαίνει ότι παρέχεται αυτομάτως αναβολή στον αποδέκτη της πράξεως. Εν τω μεταξύ πρέπει να ληφθούν μέτρα προς εκτέλεση της αποφάσεως. Άρα το σχετικό επιχείρημα της ολλανδικής κυβέρνησης είναι απορριπτέο.

Η ολλανδική κυβέρνηση ισχυρίζεται περαιτέρω ότι η προθεσμία δύο εβδομάδων που της έταξε η Επιτροπή με το από 6 Μαΐου 1985 τηλετύπημα στο οποίο αναφέρθηκα ήδη, εκλαμβάνεται ως παράταση της προθεσμίας για ενημέρωση της Επιτροπής που τάσσει η απόφαση. Αυτό όμως δεν ευσταθεί. Το από 6 Μαΐου 1985 τηλετύπημα της Επιτροπής μπορεί να εκληφθεί μόνο ως περαιτέρω υπενθύμιση προς την ολλανδική κυβέρνηση της υποχρεώσεώς της να συμμορφωθεί προς την απόφαση.

Με τα τηλετυπήματα που ανέφερα καθώς και με τα υπομνήματά της η ολλανδική κυβέρνηση φρονεί ότι τόσο η ίδια όσο και οι Gasunie, Landbouwschap και Vegin ενήργησαν ταχέως κατόπιν της Διατάξεως του προέδρου. Οι συμβαλλόμενοι χρειάστηκαν ένα μήνα (από τις 3 Μαΐου μέχρι τις 4 Ιουνίου 1985) για να επιτύχουν νέα συμφωνία καθώς και την έγκριση της κυβέρνησης. Κατά την ολλανδική κυβέρνηση ο χρόνος αυτός παρέστη αναγκαίος για τεχνικούς και νομικούς λόγους. Οι τεχνικοί λόγοι συνίσταντο κυρίως στο ότι έπρεπε να αναγνωστούν επιτόπου όλοι οι μετρητές προκειμένου να εφαρμοστεί η νέα τιμή. Οι νομικοί λόγοι ήταν ότι οι εταιρίες διανομής καθώς και οι καλλιεργητές έπρεπε να ενημερωθούν γραπτώς για τη νέα τιμή πριν συμφωνηθεί συμβατικώς οποιαδήποτε αύξηση. Εξάλλου η νέα τιμή δεν μπορούσε να εφαρμοστεί αναδρομικά: αυτό θα εξέθετε τους προμηθευτές και τους διανομείς σε κινδύνους νομικής φύσεως (προφανώς στον κίνδυνο αγωγών εκ μέρους των καλλιεργητών).

Τα επιχειρήματα αυτά δεν είναι τελείως πειστικά κυρίως διότι, αν υποτεθεί ότι η τιμή κατά το τιμολόγιο που εισήχθη τον Οκτώβριο του 1984 έπρεπε να καθοριστεί μέχρι τον Οκτώβριο του 1985, ο νομικού χαρακτήρα κίνδυνος που θα δημιουργούσε η αναδρομική

αύξηση θα αφορούσε την περίοδο από 1ης Ιουνίου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου 1985. Εξάλλου, όπως προκύπτει, το τιμολόγιο συμφωνήθηκε στις 4 Ιουνίου και ίσχυσε από 1ης Ιουνίου 1985, με άλλα λόγια με μικρή αναδρομικότητα. Εν πάση περιπτώσει το νέο τιμολόγιο μπορούσε να εφαρμοστεί εντός μηνός: από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι δεν μπορούσε να εφαρμοστεί εντός μηνός από της κοινοποιήσεως της απόφασης. Κατά την άποψή μου η ολλανδική κυβέρνηση δεν συμμορφώθηκε προς την απόφαση με την απαιτούμενη σπουδή καθότι έθεσε σε εφαρμογή μέτρα μόνο από 1ης Ιουνίου 1985· δεν απέδειξε εξάλλου ότι άρχισε να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα αμέσως μόλις της κοινοποιήθηκε η απόφαση. Κατά τούτο δεν συμμορφώθηκε προς την απόφαση.

Το τελευταίο και σημαντικότερο ζήτημα είναι αν η ολλανδική κυβέρνηση, με την κατάργηση του τιμολογίου που ίσχυε από 1ης Οκτωβρίου 1984 και την αντικατάστασή του με το νέο τιμολόγιο, μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν συμμορφώθηκε με την απόφαση 85/215. Το ζήτημα αυτό διαφέρει μάλλον από το αν το νέο τιμολόγιο καθεαυτό αποτελεί ενίσχυση.

Νομίζω ότι η απάντηση εξαρτάται πρώτον από τη φύση της επιβληθείσας υποχρέωσης. Η υποχρέωση αφορά άραγε την κατάργηση κάθε ενίσχυσης σε καλλιεργητές δενδροκηπευτικών θερμοκηπίου ή μόνο συγκεκριμένης ενίσχυσης; Νομίζω ότι πρόκειται για τη δεύτερη εκδοχή: καταργητέα ήταν δηλαδή «η ενίσχυση την οποία αποτελεί η προτιμησιακή τιμή του φυσικού αερίου που εφαρμόζεται... από την 1η Οκτωβρίου 1984». Η τιμή αυτή αποτελούσε ενίσχυση κατά την κρίση της Επιτροπής, νομίζω δε ότι η κρίση αυτή ευσταθεί. Η κατάργηση αφορούσε την τιμή. Η απόφαση δεν επιβάλλει άλλα μέτρα, όπως η απόφαση του 1981 που όριζε ότι «η ενίσχυση την οποία αποτελεί η προτιμησιακή τιμή για τους καλλιεργητές δενδροκηπευτικών πρέπει να καταργηθεί μέχρι την 1η Οκτωβρίου 1982 με ευθυγράμμιση της τιμής που ισχύει στο δενδροκηπευτικό τομέα με την τιμή που ισχύει στο βιομηχανικό τομέα».

Συγκεκριμένα έγιναν τέσσερις τροποποιήσεις: α) η τιμή καθορίστηκε σε 45 cents/m^3 από 1ης Ιουνίου μέχρι 1ης Οκτωβρίου 1985, ενώ για την περίοδο 1985/86 αυξήθηκε το ανώτατο όριο από 42,5 cents/m^3 σε 45 cents/m^3, το οποίο θα αναπροσαρμοζόταν βάσει των ισχυουσών συνθηκών για την περίοδο 1986/87· β) το ανώτατο όριο θα ίσχυε για δύο χρόνια και όχι για ένα μόνο· γ) θα ίσχυε εξάλλου μόνο για τους καλλιεργητές που χρησιμοποιούσαν αποκλειστικά αέριο· δ) απαλείφθηκε η ρήτρα συμψηφισμού που προέβλεπε η προηγούμενη συμφωνία.

Η δεύτερη τροποποίηση έγινε ειδικά κατόπιν της αιτιάσεως της Επιτροπής ότι η περίοδος ενός έτους είναι πάρα πολύ μικρή για να έχει τα απαιτούμενα αποτελέσματα επί των σχεδίων των καλλιεργητών, νομίζω όμως ότι πρόκειται για τροποποίηση μικρής σημασίας. Αμφιβάλλω αν η τρίτη τροποποίηση έχει μεγάλη σημασία δεδομένου ότι η μεγάλη πλειοψηφία των καλλιεργητών δενδροκηπευτικών εμπίπτουν σ' αυτή την κατηγορία, η δε τέταρτη τροποποίηση ίσως δεν είχε σημαντικό πρακτικό αποτέλεσμα.

Στην πραγματικότητα το ζήτημα αφορά την πρώτη τροποποίηση. Ως προς το σημείο αυτό νομίζω ότι είναι βάσιμος ο ισχυρισμός ότι θα ήταν προτιμότερο για τους καλλιεργητές δενδροκηπευτικών να γίνει δεκτή η τιμή D που ισχύει για το βιομηχανικό τομέα, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία που προσκομίστηκαν οι καλλιεργητές δενδροκηπευτικών καταναλίσκουν ποσότητα πολύ λιγότερη αυτής

που απαιτείται για τους καταναλωτές του βιομηχανικού τομέα που επιθυμούν να υπαχθούν στην τιμή D. Η Επιτροπή πάντως δεν προβάλλει αιτίαση ως προς αυτό το σημείο, το οποίο έγινε δεκτό ως βάση της διευθετήσεως για την περίοδο μέχρι την 1η Οκτωβρίου 1984. Η πραγματική αιτίαση της Επιτροπής ως προς την τιμή που αμφισβητείται με την απόφαση ήταν ότι το ανώτατο όριο των 42,5 cents/m^3 ήταν χαμηλότερη της τιμής εξισορρόπησης στην οποία επιτυγχάνεται ανταγωνιστική ισορροπία μεταξύ του αερίου και του άνθρακα χωρίς να υπάρχει πλεονέκτημα ή μειονέκτημα για το ένα ή το άλλο, δηλαδή της τιμής 43 και 44,3 cents/m^3 και κατά πολύ χαμηλότερη του ορίου από το οποίο μπορεί να γίνει αισθητή μεταστροφή προς τον άνθρακα (δηλαδή 46,5 cents/m^3 για μια μεσαία εκμετάλλευση και 47,5 cents/m^3 για μεγαλύτερη εκμετάλλευση). Το νέο ανώτατο όριο όμως ήταν μεταξύ 2 και 0,7 cents υψηλότερο του περιθωρίου στο οποίο καθορίστηκε η τιμή εξισορρόπησης· εξάλλου ήταν από 1,5 ώς 2,5 cents/m^3 χαμηλότερη της τιμής στην οποία θα μπορούσε να σημειωθεί αισθητή μεταστροφή προς τον άνθρακα των μεσαίων και μεγαλυτέρων εκμεταλλεύσεων.

Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι και η τιμή 45 cents/m^3 είναι πολύ χαμηλή σε σύγκριση με τα 46,5 και 47,5 cents/m^3 και ενόψει του γεγονότος ότι φέρονται αυξηθείσες οι τιμές του άνθρακα. Τελικώς το ανώτατο όριο των 45 cents/m^3, υποστηρίζεται ότι αντιπροσωπεύει πλεονέκτημα κατά 5,8 cents/m^3 για το δεύτερο τρίμηνο του 1985 και κατά 4,3 cents/m^3 για το τρίτο τρίμηνο του 1985 έναντι του αθροίσματος που προκύπτει από την εφαρμογή της τιμής D συν 0,5 cents. Η ολλανδική κυβέρνηση δεν απέδειξε ποια ανάλογα μέτρα ελήφθησαν όσον αφορά την τιμή για τους καταναλωτές του βιομηχανικού τομέα που θα μπορούσαν να μεταστραφούν προς τον άνθρακα ούτε ποιος είναι στην πραγματικότητα ο κίνδυνος αυτής της μεταστροφής. Η ολλανδική κυβέρνηση δεν απέδειξε εξάλλου για ποιο λόγο η τιμή που ισχύει για το βιομηχανικό τομέα δεν μπορούσε να εφαρμοστεί και στους καλλιεργητές δενδροκηπευτικών. Δεν προεβλήθησαν δηλαδή αντικειμενικά κριτήρια που να δικαιολογούν τη νέα τιμή η οποία εξακολουθεί να συνιστά ενίσχυση. Εξάλλου δεν προβλέφθηκε η επαρκώς συχνή επανεξέτασή της ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι μεταβαλλόμενες συνθήκες. Περαιτέρω, όπως επισημαίνει και το Ηνωμένο Βασίλειο, η ύπαρξη ανωτάτου ορίου προστατεύει τους ολλανδούς καλλιεργητές από τις συνέπειες απότομης αύξησης των τιμών πετρελαίου και τους επιτρέπει να καταρτίζουν μελλοντικά σχέδια με μεγαλύτερη βεβαιότητα σε σύγκριση προς τους ανταγωνιστές τους των άλλων κρατών μελών.

Σημειωτέον εξάλλου ότι στην απόφαση υπολογίζεται ότι οι τιμές που κυμαίνονται από 46 cents/m^3 για μια μεσαία εκμετάλλευση και 47,5 cents/m^3 για μια μεγαλύτερη εκμετάλλευση θα είχαν ως αποτέλεσμα ότι το 30 % του φυσικού αερίου που καταναλώνεται από τον τομέα καλλιέργειας δενδροκηπευτικών θα αντικατασταθεί από τον άνθρακα σε λιγότερο από τρία χρόνια. Αυτό δηλαδή το επίπεδο τιμών δεν είναι εκείνο που θα παρακινήσει τους καλλιεργητές να μεταστραφούν προς τον άνθρακα αλλά εκείνο που, σε περίοδο τριών ετών θα προκαλέσει ή ενδέχεται να προκαλέσει μείωση των πωλήσεων της Gasunie προς τον τομέα της καλλιέργειας δενδροκηπευτικών κατά το ένα τρίτο.

Η απόφαση δεν θέτει ρητά την υποχρέωση να καθοριστεί το ανώτατο όριο σ' αυτό ή σε μεγαλύτερο επίπεδο· δεν νομίζω εξάλλου ότι πρέπει να ερμηνευθεί ως σιωπηρώς επιβάλλουσα τον καθορισμό σ' αυτό ή σε μεγαλύτερο επίπεδο, πράγμα που υπολογίζεται ότι θα προκαλέσει σημαντική μείωση των πωλήσεων της Gasunie.

Δέχομαι ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να καθορίζει οπωσδήποτε το επίπεδο τιμών στο οποίο παύει να υφίσταται ενίσχυση, αν όμως απαιτεί την κατάργηση της συγκεκριμένης ενίσχυσης χωρίς να καθορίζει το εν λόγω επίπεδο, τότε πρέπει να θεωρηθεί ότι το κράτος μέλος μπορεί να αποδείξει ότι με την κατάργηση της συγκεκριμένης ενίσχυσης και την καθιέρωση νέου επιπέδου τιμών συμμορφώθηκε προς την απόφαση περί καταργήσεως της συγκεκριμένης αμφισβητούμενης ενίσχυσης. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι μια συμβολική αλλαγή κατά κλάσμα του εκατοστού χωρίς προφανή δικαιολογία ισοδυναμεί με καλόπιστη κατάργηση της ισχύουσας τιμής. Πρέπει να πρόκειται για πραγματική κατάργηση και καθορισμό νέας τιμής. Βάσει των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υπόθεσης η νέα τιμή καθορίστηκε σε επίπεδο υψηλότερο της τιμής εξισορρόπησης που δέχεται η Επιτροπή και κάτω της τιμής που θεωρείται ικανή να οδηγήσει σε σημαντική μείωση των πωλήσεων αερίου λόγω των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει ο άνθρακας για τον τομέα των δενδροκηπευτικών. Βάσει αυτών και δεδομένου ότι η Επιτροπή δέχεται ότι είναι καταρχήν δυνατή η καθιέρωση διαφοροποιημένης τιμής εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικώς, δεν νομίζω ότι μπορεί βασίμως να υποστηριχτεί ότι ολλανδική κυβέρνηση δεν κατήργησε την τιμή που ίσχυε από 1ης Οκτωβρίου 1984. Αυτό είναι το μόνο επίδικο ζήτημα εν προκειμένω, και επομένως δεν πρέπει να γίνει δεκτό το αίτημα της Επιτροπής όσον αφορά την περίοδο μετά την 1η Ιουνίου 1985.

Το συμπέρασμα αυτό δεν σημαίνει ότι η νέα τιμή δεν αποτελεί ενίσχυση. Αντιθέτως οι ενδείξεις που επικαλείται η Επιτροπή και τα δύο παρεμβαίνοντα κράτη μέλη στηρίζουν την άποψη ότι η νέα τιμή αποτελεί κρατική ενίσχυση. Αν η Επιτροπή έκρινε ότι κοινοποιήθηκε νέα ενίσχυση μπορούσε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2· αν δεν υπήρχε τέτοια κοινοποίηση η Επιτροπή θα μπορούσε να λάβει μέτρα (να προσφύγει λόγου χάρη στο Δικαστήριο) προκειμένου να εμποδίσει την κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, εφαρμογή των σχεδιαζομένων μέτρων. Σ' αυτή την περίπτωση θα ανέκυπταν διαφορετικά ζητήματα από αυτά που ανακύπτουν στο πλαίσιο της υπό κρίση, περιορισμένης προσφυγής και θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η μεταβολή των συνθηκών που θα προέκυπτε ενδεχομένως μέχρι την εφαρμογή της νέας τιμής.

Βεβαίως η Επιτροπή μπορεί ακόμα να εκτιμήσει αν τα ποσά τα οποία φρονεί ότι καταβλήθηκαν υπό μορφή ενίσχυσης, με σοβαρές συνέπειες επί των ανταγωνιστών στα άλλα κράτη μέλη μπορούν να ανακτηθούν και αν, στο πλαίσιο του καθήκοντος της να εξετάζει διαρκώς τα καθεστώτα εγγυήσεως, κατά το άρθρο 93, παράγραφος 1, θα πρέπει να κινήσει τις διαδικασίες και να ασκήσει τις αρμοδιότητες που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφοι 2 και 3.

Νομίζω επομένως ότι πρέπει να γίνει δεκτό το αίτημα της Επιτροπής, να αναγνωριστεί δηλαδή ότι η ολλανδική κυβέρνηση δεν συμμορφώθηκε προς την απόφαση με την απαιτούμενη σπουδή, εφαρμόζοντας τη νέα τιμή μόνο από 1ης Ιουνίου 1985. Η προσφυγή είναι απορριπτέα κατά τα λοιπά. Οι διάδικοι και οι παρεμβαίνοντες πρέπει να φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.